

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 58.

V petek 18. Kozoperska

1850.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožefu Blažniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četrt leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraja še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znesi 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje, za četrt leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, da so naročniki denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštne plačati.

Vradne naznanila.

13. oktobra 1850 bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju CXXXIV. del občnega državnega zakonika in vladnega lista, in sicer v edino nemškem, v madjarsko-, horvaško-(ilirsko) in serbsko-(ilirsko) in romansko-nemškem dvojnem izdanju izdan in razposlan. — 14. oktobra se bo ravno ta del v česko-nemškem dvojnem izdanju izdal in razposlal.

Zapopade pod

Št. 380. Rapis ministra uka in bogočastja od 4. oktobra 1850, s katerim se po najvišjem sklepu od 29. septembra 1850 poterjeni začasni predpis čez pravno akademijo na Ogerskem razglasi.

Št. 381. Rapis ministra uka in bogočastja tudi od 4. oktobra 1850, s katerim se po najvišjem sklepu od 29. septembra poterjeni začasni predpis čez pravno akademijo v Zagrebu razglasi.

S tem delam se bo tudi dva in petdeseti dokladni del izdal in razposlal. Zapopade najponižniše prednašanje ministra uka in bogočastja, k predstojecima, v CXXXIV. delu občnega državnega zakonika pod št. 380 in 381 naznanjenima razpisama.

Tudi 13. oktobra 1850 bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju XLVII. del občnega državnega zakonika in vladnega lista, ki je 26. aprila 1850 v edino-nemškem in madjarsko-nemškem dvojnem izdanju na svitlo prišel, v horvaško-(ilirsko), serbsko-(ilirsko) in romansko-nemškem dvojnem izdanju izdan in razposlan. — 14. oktobra 1850 se bo ravno ta del v česko-nemškem dvojnem izdanju izdal in razposlal.

Zapopade pod

Št. 144. Rapis ministra bogočastja in uka od 29. marca 1850, po katerem se bodo spriče po drugih avstrijskih vseučiliših navadne po ministerskem razpisu od 10. marca 1850 tudi na vseučilišu v Pestu vpeljale.

Št. 145. Ukaz ministra bogočastja in uka od 31. marca 1850, zadevajoč dvignjenje vodjev in imenovanje dekanov in rektorja na vseučilišu v Pestu.

Dunaj 12. oktobra 1850.

Od c. k. vredništva občnega državnega zakonika in vladnega lista.

16. oktobra 1850 bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju CXXXV. del občnega državnega zakonika in vladnega lista, in sicer v edino-nemškem, v horvaško-(ilirsko) nemškem in serbsko-(ilirsko) nemškem dvojnem izdanju izdan in razposlan.

Zapopade pod

Št. 382. Cesarski ukaz od 29. septembra 1850, s katerim se začasni red od gruntnih bukev za horvaško in slavonsko kronovino poterdi in razglasi.

S tem delam vred se bo tudi tri in petdeseti dokladni del izdal in razposlal. Zapopade naj ponižniše prednašanje ministra pra-

vosodja k prejšnjemu pod št. 382 v CXXXV. delu občnega državnega zakonika naznanjenemu cesarskemu ukazu od 29. septembra 1850.

Potem bo 16. oktobra 1850 CXXXVI. del občnega državnega zakonika in vladnega lista, in sicer za zdaj v edino-nemškem izdanju izdan in razposlan.

Zapopade pod

Št. 383. Ukaz ministra notrajnih zadev od 8. oktobra 1850, s katerim se od njegoviga veličanstva poterjena vredba političkih gospodov kraljestev Galicije in Lodomerie z vojvodstvom Avšvic in Zator in velikim vojvodstvom Krakavskim razglasi.

Št. 384. Ukaz ministra notrajnih zadev od 8. oktobra 1850, s katerim se od njegoviga veličanstva poterjena vredba političkih gospodov v Bukovini razglasi.

Tudi 16. oktobra 1850 se bo v c. k. dvorni in državni tiskarnici na Dunaju XLVII. del občnega državnega zakonika in vladnega lista, ki je 26. aprila 1850 v edino-nemškem in madjarsko-nemškem dvojnem, 13. oktobra v horvaško-(ilirsko), serbsko-(ilirsko) in romansko-nemškem in 14. oktobra 1850 v česko-nemškem dvojnem izdanju na svitlo prišel, v slovensko-nemškem dvojnem izdanju izdan in razposlan.

Zapopade pod

Št. 144. Rapis ministra bogočastja in uka od 29. marca 1850, po katerem se bodo spriče po drugih avstrijskih vseučiliših navadne po ministerskem razpisu od 10. marca 1850 tudi na vseučilišu v Pestu vpeljale.

Št. 145. Ukaz ministra bogočastja in uka od 31. marca 1850, zadevajoč dvignjenje vodjev in imenovanje dekanov in rektorja na vseučilišu v Pestu.

Predvčerajšnjim, 14. oktobra 1850 je bil ravno tu VIII. del občnega državnega zakonika in vladnega lista, ki je 15. januarja 1850 v edino-nemškem, 6. maja 1850 v česko- in poljsko-nemškem dvojnem izdanju na svitlo prišel, v slovensko-nemškem dvojnem izdanju izdan in razposlan.

Zapopade pod

Št. 11. Cesarski patent od 30. septembra 1849, s katerim se deželna vstava za vojvodstvo zgornje in spodnje Silezie z dotičnim volitnim redom za deželni zbor razglasi in naznani.

Dunaj 10. oktobra 1850.

Od c. k. vredništva občnega državnega zakonika in vladnega lista.

Politiške naznanila.

Avstrijsko cesarstvo.

Dopis iz Dunaja. Delavnosti političkih in sodniških vradnij so se v raznih zadevah napote uperle, zato je tudi več prememb v tej reči sklenjenih. Med drugim bo vojaška sodnija zlo veliko udov zgubila. Tisti opravi, ki so jih ti udje do zdaj imeli, se pa ne bodo

od družih udov opravljali, ampak bodo, ker bolj Cesarju samimu, kot višjemu zapovedniku na suhim in morju slišijo, popolnoma odpadli. Kakor se zdi, je, veliko število vradnikov zlo tak denarnici, kakor tudi clo hitrosti nadležno, s katero bi se v vstavni državi vse dela dogotati imele. Zavolj tega se tudi zlo sliši, da bodo krožne poglavarstva jenjale in poprejne komisije zopet nastopile. De bi ravno za vse to ne bilo napačno, vsak lahko vidi. Po deset ur morajo postavim zdaj na veliko krajih ljudje k okrožnemu poglavarstvu iti, kar ne more drugač biti. Ko bi se pa prejne komisije le z večji močjo zopet vstanovile, bi te sitnosti naglo odpadle. Nekoliko opravi bi se tudi še zamoglo županijam prepustiti. Kakor se sliši, bo minister Bach popred zadeve krožnih poglavarstev v vsih kronovinah pozvedil in še le potem te uradnije odpravil, če se bodo povsod tožbe zastran te reči oglasile.

Po vsim Dunaju se en glas sliši, namreč, da bo vstava 4. Sušca odpravljena. Izvir tega govorjenja je nar berž ta, ker se bo, kakor smo že omenili mnogo poprav v sodniških in političkih vradnijah storilo, zakaj, da bi to besedovanje prepričan uzrok imelo, ni misliti. Kako bi namreč to skupej šlo, da bi ravno tisti ministri, ki so avstrijsko vstavo osnovali, to vstavo sami zopet zaverogli, da bi vsa delavnost, ki jo v vsih oddelkih vstavni gazi-danja kažejo, le v to obrnjena bila, da bi ljudstva oslepili!? Pa kakor jasna je tudi ta reč so vendar vsi dunajski časopisi silin hrup zagnali. Tako neumno upitje ne prinese ravno dobrega sadu, slasti na Dunaju, ki ga eno leto že težki obležni stan nadlegova. Ta hrup zbuda sicer v narodih nezaupanje, pa on zbuda tudi večji ojestrost pri vladi. Avstrijska vstava sloni terdno na ramah vladarja, ministrov in 40 milijonov ljudi. Tudi kdor denarne, političke in clo vojaške zadeve naše carovine pogleda, ne bo nikdar le nar manjši misli v vzdignjenju avstrijske vstave imel.

Razmere med avstrijsko in hanoveransko vlado če dalje prijazniši in kakor se čuje clo njezne prihajajo. Darila se pošiljajo sem in tje. Hanoveranski kralj ima zlo zale kraljične in zlo želi, z Avstrijo tudi v familiarnih razmerah v zvezi biti. Ravno teh misel je tudi nekaj avstrijskih ministrov, ki žele v severo-zahodu družbnika zoper poruske naklepe imeti. V kratkim, upamo o tej reči kaj bolj gotoviga povedati.

Dermavov.

Ljubljana 16. oktobra. — C. — Ker je 14. t. m. v prvem volitnem oddelku samo 6 gospodov čez polovico glasov dobilo, so tedaj še štirje svetovavci manjkali. Toraj je volitna komisija osem sledečih gospodov naznanila, ki so za izvoljenimi naj več glasov dobili, in razglasila, da se imajo 16. t. m. iz teh osem še štirje voliti. Ti so:

Gosp. Fidelis Terpine, posestnik.

„ Karl Kranz, vodja sladkornice.

„ Andrej Malič, posestnik.

„ Ferdinand Schmidt, hišni posestnik.

„ dr. Albert Merk.

Gosp. od Creizberg, krožni svetovavec.

„ Benjamin Pichler, posestnik.

„ Anton Schmalz, svetovavec deželne sodnije.

Danes je bila ponovljena volitev. Popoldan ob štirih smo zvedili, da so bili sledeči štirje gospodje zvoljeni:

Gosp. Fidelis Terpine.

„ Karl Kranz.

„ Ferdinand Schmidt.

„ Benjamin Pichler.

Na tako vižo so tedaj volitve v Ljubljani dokončane, upamo, ako Bog da, da v srečo Ljubljane. Kar smo koj od konca že rekli, namreč da se mestnjani živo vdeležujejo in krepko poganjajo pri volitvah, moramo zdaj, ko so dokončane, še enkrat potrditi. Tako marljiviga gibanja in prizadevanja menda že dolgo popred v Ljubljani ni bilo kakor ravno med volitvami. Ne le volivci, ampak tudi drugi ljudje so nad tem živo sočutje kazali, ker povsod, kamor je človek stopil, so se ljudje le od volitev pogovarjali. Izvoljeni so večidel Ljubljancem zlo všeč. To je tedaj izid volitev; naj bode v prid in blagor Ljubljane!

Ljubljana. Znano je, da se je novomeška podružnica kmetijske družbe nekterim postavam ljubljanske kmetijske družbe uperla, in meni nič, tebi nič zoper te postave naravnost ministerstvu natisnjeno pritožbo kakor tudi nadvojvodu Jovanu poslala. Zraven tega se je tudi v „Gracarci“ očitno oglašila in zoper postave govorila. Se ve de, da dopisniki v „Gracarci“ in „Lloyda“ niso molčali, marveč čez ljubljansko kmetijsko družbo in nje postave, zložene od gosp. dr. Bleiweis-a, ki so se v velkem zboru posvetovali, hudo zabavljali. De svitlimu najvojvodu tako tiho tapno ravnanje kratko malo ni bilo všeč, je znano, in da se je, ko je bil v Ljubljani zoper to pritožil, tudi vemo. Te dni pa je prišel odgovor od svitliga ministerstva na pritožbo novomeške podružnice, in kaj menite, kaj visoko ministerstvo k temu pravi? Čuj podružnica novomeška, čujte dopisniki, ki družiga ne znate kakor grajati in sveti mir podkopavati: „Visoko ministerstvo zaverne naravnost novomeško podružnico in pravi, da so postave krajske kmetijske družbe popolnoma po mislih ministerstva osnovane.“

Ljubljana. Gospod dr. Jovan Bučar je zvoljen za ministerjalniga koncipista in družiga prestavljalca občniga državniga zakonika in vladniga lista. Gospod dr. Bučar je pa tudi gotovo ves pripraven za to opravila.

Austrijska. Slišimo, da vlada pripravlja družinski red in da ga bo skoraj razglasila.

* Ministerstvo vojske je ukazalo, da ima 22,000 vojakov z 3500 konji in 48 topovi se z armado zediniti, ki na Tiroljskim stoji.

Horvaška. Za ministerjalniga koncipista in družiga prestavljalca občniga državniga zakonika in vladniga lista v horvaško-ilirsko in ilirsko-serbsko je gospod Pejaković zvoljen.

* „Jugoslavske nov.“ pišejo: Že so razpisani konkursi za učiteljske stolice avstrijske državljanske in kazenske pravde. Naši bratje, Slovenci, ki so v tej reči že zdaj znajdeni, imajo zdaj priliko, postati deležni jugoslavenski vzajemnosti. Mi jih bomo z radostjo pozdravili.

* Iz verjetniga vira, pišejo „Jugosl. nov.“ smo zvedili, da bo z letom 1851 na Horvaškem avstrijski kazenski zakonik in kazensko ravnanje javno in ustmeno v moč stopilo. Mi vse pravoznance, ki bodo imeli opravila pri sodništvu, na to opomnemo, da si do časa preskerbe s potrebnimi knjigami. Kazenski zakonik bo prišel na svitlo še to leto v horvaškem jeziku.

Serbska. „Srbske nov.“ prinesejo iz Dunaja novico od 1. t. m., da se bodo opravi pri

sodništvih v vojvodstvu, in sicer pri deželnem sodništvu v Novim Sadu in Zomboru v serbskem jeziku vodili, v Lugošu v rumunskem in v Temišvaru v nemškem. Viši deželno sodništvo bo svoje opravila vodilo v nemškem jeziku, od drugih sodništev ima pa prijemati pritožbe in kazni v jeziku, kateri je v dotičnih sodništvih pravilni. Razun tega pa morajo vse sodništva prošnje jemati, v katerem si bode jeziku. Na tako vižo se bo vsim narodom zadostilo. Vredništvo „Nar. nov.“ pristavi k temu dopisu pregled stanovništva v vojvodini in pravi, da ima Serbov 236,059, Horvatov 9900, Slovakov 10,503, tedaj Slavenov skupaj 256,462, potem Nemcov 117,761, Madjarov 50,160, Rumunov 21,816, Judov 1246 Ciganov 454; vsake sorte namešaniga naroda 17,212, vsih stanovavcov tedaj 465,111. — Slišalo se je na Dunaju, da je unidan gospod Nevera v Lugošu zapovedal, da se imajo sodniške opravila v madjarskem jeziku voditi. Ko so to nekteri tukaj stanuvajoči Rumuni slišali, so se naglo pri ministerstvu pritožili, in zdaj slišimo, da je bil zavolj tega gospod Neveri karan. Iz tega se vidi, kaka sreča da je za narod, ki ima pri vladi svoje zastopnike.

Solnograd. V Solnogradu je bil za mestniga župana Franc Späth zvoljen.

Tuje dežele.

Bosna. Iz bosniške meje se piše 8. oktobra. Omer paša je dobil po herzoteku iz Carigrada povelje, in je potem koj drugi dan ležišče v Pridoru zapustil, in se z svojimi vojaki v Travnik napotil, ravno to je tudi drugi oddelk njegove armade storil, ki je bil v Otoku, vendar se ni naravnost v Travnik podal, ampak v Banjaluko.

Med vojaki Omer pašata je mnogo Madjarov; večidel njih je bilo pri Otoku, ki so most čez postavili, ki pa ni dolgo stal, ker ga je močna voda pretergala.

Vojakov je 12,000 v Bosni Omer paša nabral in jih v Travnik poslal, kjer se bodo v orožju vadili.

Gradove takraj Une bodo vojake posedli, kar Bosnijakam ne bo zlo ljubo. Ale Kedić in Dizdar sta doma in sicer prvi v Bužimu in poslednji v Vranoprači; oba sta žalostna, akoravno jih je Omer paša z denarji obdaroval, in se bojita, da bi jih ne poklicali, se opravičiti.

Rusovska. Mnogo ljudi je na Poljskem, ki vse sorte reči pripovedujejo od popotovanja ruskiga cara. Primerjajo to s popotovanjem cara Aleksandra pred 25 letmi. Znano je da se je car Aleksander poslednikrat tudi v južne kraje podal in sicer v 25. letu svojiga vladanja in v Taganrogu umrl. Ta dogodka je vzrok vsake sorte pravlic, ki se med ljudstvom slišijo.

* Vse se že pripravlja medmitno mejo med Poljskim in Ruskim dvigniti, kar se bo 1. januarja 1851 zgodilo. General Dajm bo poveljstvo prevzel na zahodni meji; njemu bodo tudi vsi vradniki podložni. Na vsaki mejni vradni bo stalo 400 pešnih vojakov, 500 Kozakov in ravno toliko žandarmov. Na vsakih 75 stopinj se bo kočja napravila, v kateri bo en ogleda, en pisavec dva ruska in en poljski čuvaj prebival.

Železnica iz Petrograda v Moskvo bo 1. januarja 1851 dodeljana.

* De se občenje na Volgi, Oki in Kami pomnoži, se je v Petrogradu parobrodarsko društvo pod imenom „Merkur“ ustanovilo, katero je že car poterdil. Glavnica tega društva ima obstat iz 750,000 rubeljev, ki se bo na delnice nabrala. V ta namen se bo 3000 delnic napravilo, vsaka za 250 srebrnih rubeljev. Društvo bo napravilo dva parobroda. Opravniki in poverniki bodo v Novgorodu, Moskvi,

Kalomni, Samari, Astrakanu in še v nekterih drugih mestih postavljeni, glavno opravišstvo društva bo v Petrogradu. Terpež društva je ustanovljen za 15 let.

Nemška. „C. Bl.“ naznani, da bodo skoraj vlade Ruskiga, Angleškiga in Francoskiga Schleswig-holsteinski vojski naznanili, da tirjajo, da naj orožje odloži. Ni še dolgo kar se je to sklenilo.

Ravno ta časopis tudi pripoveduje, da se bo pri Erfurtu vojaški oddelk zbral pod poveljstvom kneza Radzivila.

* Do 7. t. m. zvečer so se v Kaselnu le 4 puške oddale. Višji vojaško sodništvo je, kakor se zdi sklenilo, generala Haynau-a zapreti, potem ko ga je on razpustil.

* „Berl. Nat. Ztg.“ pravi, da je nesrečni izid napada na Friedrichstadt večji zguba za Schleswig-holsteince kakor je bila v zgubljeni bitvi pri Idstedtu. — Po bitvi, pravi, so se Schleswig-Holsteinci kmalo spet opomogli. Odbit napad na mesto pa, kteriga clo vodji pred dvema tednoma niso za vredniga deržali, se v njem braniti, je bolj hudo zadel. Prebivavci malo upajo.

Laška. Pinelli ni v Rimu nič opravil. Že se je nazaj na Sardinsko vernil.

Francoska. V poslednjih sejah v Parizu se je zlo ostro govorilo, minister vojaštva in general Changarnier sta se sperla.

Razne naznanila.

— V Ljubljani se je p. m. katoliško izrejen učenec ranocelnštva oglašil, da hoče k luteranski veri prestopiti. Spomladi t. l. sta to tudi storila dva zakonska človeka komedianskiga stanu.

— Na Dunaju je od 21. do 28. septembra 77 oseb vravno naznanjenih bilo, ki so za kolero zboleli. Iz poprejšniga tedna je še 91 bolnih ostalo, toraj je bilo vsih skupej 168 bolnih. Od teh je 62 spet ozdravelo, 34 pa jih je umerlo in 72 je še bolnih ostalo. Od 28. septembra do 5. oktobra jih je spet 52 zbolelo; toraj je bilo vsih skupej 124 bolnih, 55 se jih je ozdravilo, 38 jih je umerlo in 31 še bolnih ostalo. Vsi skupej je bilo toraj letos na Dunaju 1624 za kolero bolnih, od kterih se jih je 901 ozdravilo, umerlo pa 692.

Tudi v Ljubljani se je te dni kolera pokazala, in jih nekaj že vsmertila, ravno to se tudi iz Tersta sliši.

— Lepoznanski česki časopis „Wčela“ z doklado „Zihadlo“ vred je od deželniga vojaškiga poglavarstva v Pragi prepovedan.

— Telegrafsko naznanilo pove, da je belgiška kraljica umerla.

— Sliši se, da se je dvema pešnima bataljonom ukaz dal, v bakonski gojzd se podati, in tate, ki se tam vlačijo, poloviti.

— V okolici Matre na Ogerskem, se piše v „Magyar Hirl.“ pride tu in tam v soseske listek z besedami: „Poslite milostljivi gospod ali občani za domovino terpečim kruha, slanine in vina“. Prebivavci potem živež nabirajo in ga pošlejo pisavcam, ki so begoči oboženi honvedi, ki v gorah stanujejo, kjer jih do zdaj žandarmi niso mogli zalesti.

— Nek dopisnik iz Carigrada v „Pesti Naplo“ pravi, da ni res, da bi se begunam skoz in skoz slabo godilo, samo leni, ki niso za delo, so v nadlogi; on sam ki je pri nekem pašatu v službi, pravi, da se je v enem letu razun mnogih podarjenih dragotin čez 2000 gold. prihranil, in zraven tega so Turki, ako jim od evropejskih zadev pripoveduješ, zlo hvaležni; vsak dan se krog njega mnogo Turkov zbere, ki ga zlo radovedni poslušajo, ako kaj pripoveduje in evropejske zadeve razjasnuje. Oni blagoslujejo Bema, Steina, Kme-

ti-a itd. ker so se jim oči odperle, de so se k muhamedanski veri spreobrnili; Košut-a Percela in druge, ki so kristjani ostali, derže za oslepljene.

— Na Českem stoji pod poveljstvom nadvojvoda Albrechta okrog 85,000 mož.

— Gospod Davorin Terstenjak, zdaj učitelj verozakona na gimnaziju v Mariboru je prejel od svitliga cesarja zlati križ za civilne zasluge, ker je v Ptuj v dveh bolnišnicah službo duhovniga pomočnika neutrudljivo opravljal in z nevarnostjo svojiga lastniga zdravja in življenja več kakor 7000 bolnikom duhovno postrežbo brez odmikanja delil.

— Dunajski časopis „Oester. Volksbote“ se ni smel izdati, ker je „Bekanntnisse eines Soldaten“ ponatisnil.

— Deržavni zakonik se natisne vsakbark 75000 iztisih.

— V Radgoni in bližnjih soseskah na štajarskem je bila velika povodenj. Komaj so ljudje utegnili živino iz hlevov spustiti, de ni utonila.

Nekiga mizarja, očeta enajstero otrok so valovi vzeli, v katerih je utonil. Najdlji so ga še le potem, ko se je voda odtekla. Vdova z dvanaajstimi otrokam noseča ga najde mertviga. De je voda v zgornjih krajih veliko škode napravila, se že iz tega vidi, de je vsake sorte živina po vodi plavala, eno uro pod Radgono so najdlji mertvo kravo in mertvo žensko, ki je verv v roki deržala.

— „Jugosl. nov.“ pišejo: Doznali smo iz verodostojniga vira, de je njegovo veličanstvo veteranu naše literature, gosp. Ignacu Berliču podelilo za književne zasluge zlato svetinjo „pro literis.“ Gospod Berlič se je pred letom 1830 gotovo sam trudil v narodni literaturi in zbudoval ljubezen k narodnemu jeziku. In se še zdaj trudi, akoravno je že zlo star.

Odperto pismo kmetam glede kolere.

Ako vas gost obiše, kteriga niste povabili, ki je vam neprijetin in žuga v vaši hiši mir podkopati, mu boste gotovo vrata pokazali in naznanili, de nima pri vas nič opraviti. Večkrat vendar tak gost vas obiše, kteriga se nikakor ne more znebiti, akoravno ga silno težko gledate; ako se to zgodi, boste z njim ravnali, kakor se vam prav zdi in skerbela, v svojih domačih opravkih in celem življenju se tako obnašati, de bo vam njegovo obiskanje manj ko mogoče škodovalo. S perviga bo vam to težko prav od roke šlo, in rad bo vas goljufal, posebno dokler njegovih zvijač dobro ne poznate; ako pa večkrat pride, boste že bolj pripravljeni, ga sprejeti kakor se mu spodobi in se boste tako obnašali, de bo hudi sovražnik primoran vas zapustiti.

Tak nadležen gost je kolera; že je nas nekaj obiskala, tako de bi jo imeli že precej poznati, in vendar čudno, še nas vedno rada nepripravljene najde, kakor ko se je prvič prikazala; celo škoda soseda ni v stanu, nam oči bolj odpreti.

„Kaj pa bomo počeli, de sami sebe, svojo rodovino in celo sosesko te nadloge in božje šibe obvarjemo? tako govorimo in z glavo odmajujemo. Na to odgovorim: Poglejte na polje, tam boste vidili, de tam, kjer je čez zimo gnoj na kupih ležal, naj več in naj gorših bilk iz zemlje poganja; ravno tako tudi tam, kjer po hišah naj več blata, nesnage in gnoja leži, kjer velike luže gnojice krog hiše tu in tam stoje, kjer so stene po hiši plesnjeve, kjer že tlak gnjuje, ker se okna le malokdaj, ali skoraj celo leto ne odprejo; tam tudi ta bolezen

naj hitrejša kal požene, in se od tod naprej razširi. Umen kmetovavec se bo iz tega učil, kakor že sam ve, de če je več gnoja in nesnage doma, manj ga je na polji in narobe, on bo toraj, koj ko bo od kolere kaj slišal, dvor in hleve počistil, nepotrební gnoj na polje zvozil, dvoriša in grabne stribil in globokeje skopal in zlo na to gledal, de doma in na potih nič ne ostane, kar bi gnijilo in smrad napravljalo.

Ravno tako se bo tudi pridna gospodinja obnašala, ona bo stene pobelila, posodo in orodje očistila, postlje prevetrila in z novim platnam blazine prevlekla, in z novo slamo napolnila. Ona bo vsako jutro okna odperla in po hiši z brinovim lesam pokadila. Ker ogenj zrak očisti, razdene vse škodljive dele in mokroto suši. Ona bo skerbno pazila na svojo družino, de pride zvečer o pravem času domu, in de gre o pravem času spat. Ona bo zlo na to gledala, de si otroci z nezrelim sadjem, s kumarami itd. želodec ne prenapolnijo; ona bo skerbela, de družina, preden se zjutraj na delo poda, kaj gorkiga (naj boljše kako juho) vžije; ker teš človeka se bolezen veliko raji prime. Ona si bo prizadevala, de preveč ljudi v eni izbi ne bo spalo, ker po noči človeško telo zlo hlapi, zrak se zavolj tega bolj spridi in je toraj veliko prejemljiviši za nalezke. Ona bo toraj, posebno poleti družino in otroke razdelila po raznih prostorih hiše, po kamrah, izbah, veži, jim tudi na tleh v suhem senu postljalala in jim odejo dala, de se ne prehlade. Tako bo ravnala vsaka pridna in skerbna gospodinja.

Jaki občinski svetovavci, iz srede kmetov odbrani iz naj boljših in vrednih mož, ne bodo rok križem deržali, oni bodo pokazali, de so vredni zaupanja, kteriga občani vanje stavijo. Oni ne bodo v nemar pušali in leno gledali, marveč skerbela, de se povsod potrebno stori, de se grabni, po kterih mlake stoje potrebiyo, de se vse ulice in gazi čedno počedijo, de je konjederska klavnica daleč od vasi in de se merhe globoko zakopujejo. Svetovavci bodo vsako hišo obiskali in se posebno v koč siromaštva podali, ker skušnja uči, de se v tih bolezen najpred začne; oni bodo iz občinskiga premoženja ubogim slame za postlje podarili, in med časom nevarnosti kako kuhano gorko jed (posebno juho) mednje delili. Ti stroki, ako jih z žugajočo nesrečo primerimo, popolnoma zginejo. Ko je nevarnost pred durmi; bo vsak rad pomagal; ker vsak sam nase misli in na svoje otroke, kterim bo morebiti tudi kmalo pomoči potreba, ker v takih časih velja pregovor: „Danes meni, jutro tebi.“ Občinski svetovavci bodo še o pravem času dva potreznika za bolne postavili, korenjaka, in naj boljši taka, ki sta že kdaj take opravila imela, ktera pa ne smeta pijanca biti; tema bo odločil stanovanje v občinski hiši, de bosta vedno ko bo treba, koj pri roci. Tudi nekaj rujuh za postlje si bodo svetovavci preskerbeli, in jih ubogim posodili dokler so bolni. Ker je mogoče, bodo tudi v občinski hiši, eno posteljo napravili za kakiga tujca ali družiga, ki zbolí in nikjer pod streho ne more. Skerbela bodo tudi, de se pri pokopališu mertvašnica napravi, v kteri naj mertvi 48 ur leži, vendar ga mora čuvaj varovati. To je zlo potrebno, de se bolezen preveč ne razširi, in ker se merlič popred kakor je 48 ur preteklo ne sme pokopati, ker se večkrat prigodi, de ljudje človeka za mertviga derže, ki se pa še zbudi, ozdravi in še dolgo živi. Občinski svetovavci bodo zdravnika kolikor bodo mogli, podperali in se prepričali, ako se to spolnuje, kar on ukazuje. Oni bodo skerbela, de kerčmarji pokaženih pijač ne bodo prodajali, sploh bo na to gledal, de se bodo vsi godovi, pojednje itd. trezno praznovali. Na tako vižo

bo občina mirno bližnji nesreči nasproti gledala s tolažljivimi besedami: „Gospod, Tvoja volja naj se zgodi!“

Pa, mi bo kdo zavernil, jez sim se tako dobro preskerbel, kupil sim si za dvajsetico Bastlerjevih kaplic, ker sim bral, de skor nobeden ne umerje, kdor se jih posluži, drug misli, de žveplena kislina gotovo pomaga; tretji za terdno verje, de je galvaniška verižica naj boljši; spet drug če še bolj umen biti, slišal je v mestu, nek bogat mlinar mu je pravil, de doverska štupa gotovo pomaga, de je ima on vedno pri sebi; aló v lekarnico in si je kupi ter meni, zdaj pa si mi ne more nič zgoditi.

Pa, ljubi prijatli, saj že veste, de ni vsaka reč dobra, ki se svetje, te reči so vam škodljive, že zato, ker nič ne pomagajo, ker mislite, de se ne more vam nič zgoditi, toraj zamuditi čas, pomoči iskati, in ne živite tako, kakor bi bilo prav.

Nekdo misli, jez sim pravo znajdel, jez vsako jutro nekoliko kaplic ruma, dobriga žganja itd. popijem, to želovec in celi život ogreje; on pravi, de mu je zdravnik to svetoval in de sam ravno tako ravna. To pa tudi mnogo ljudi verje, ker, komaj se kolera prikaže, že vse dere v kerčmo pit slivovec, brinjevc, žganje itd. in take pijače še domu nosijo.

Na to pa odgovorim: Vaš zdravnik je bil tabart slab prerok, žgane pijače so ob takih časih posebno za tiste, ki jih niso navajeni, zlo škodljive. Vi niste prvi, kterim je to v glavo padlo, ampak že sto in sto jih je moralo ravno zavolj tega umreti, ker so take pijače pili. Namesti žganja bi vam svetoval, predenj greste zjutraj na delo, raji prižgano župo z kimejnam. Ona je boljši kup, tudi nobenimu glave ne zmeša kakor žganje, ki kri draži in um iz človeka izganja.

Ja, se mi eden oglasi, vse prav, vse prav; kaj pa hočemo početi, če se je bolezen že med nas pritepla? Kako se je zamoremo varovati, ki človeka, ko bi trenil napade in predenj je sonce v zatonu že umori? Ko bi človek le en dan, al saj kako uro pred kaj čutil, bi bilo že še, pa tako naenkrat, kako se bo človek branil?!

Nato zavernem: Ogenj, ki je vstal s tem, de je zvečer po neprevidnosti iskrica iz pipe v steljo padla in po noči tiho tlela, je proti jutru naenkrat celo hišo vgrabil, pa zato še ni naenkrat vstal, ker ste ga še le zdaj z velikim strahom zapazili. Ravno tako je tudi pri kolari; res je sicer, de se zgodi, de včasih človeka kolera na enkrat vgrabi in umori, pa to se le zlo malokdaj zgodi. Večidel je človek že kake dva ali več dni popred nekoliko betežen, on toži, de se mu v glavi verti, de mu v ušesih šumi, de ga v trebuhu kolje, v žlici nad želodcem tiši, v nogah tu in tam včasih nekoliko všipne, na koncu jezika se vidijo lepe čistorudeče bradavičice, največkrat pride k temu še driska. Pa žali Bog, te znamenja ne padejo tako v oči, de bi jih vsak, ki se posebno ne varje, zapazil, človek še opravlja vsakdanje delo, je kakor po navadi, de ga bolezen kakor strela zadene. Kdor je zveden in previden, je že davno vidil, de bi znala burja vstati, on svoje reči lepo v red spravi, in pričakuje napada. Ko se od takih bolezen nič ne sliši, kmet gotovo takih malenkost ne bo porajtal, to ga ne bo pri svojem delu mudilo, v časih, ko je pa že kolera blizo, ali clo že v soseski, se mora vsako majhino reč k sercu vzeti. V hiši, v ktero se taka bolezen vleze, jih rada več napade. Komaj eniga v grob spravi, že družiga napade, toraj se je gotovo posebno varovati v takih okoljčinah.

LEPOZNANSKI LIST.

Nekoliko k poznanju Serbov i Serbstva.

Iz Kovčeviča Vuka Stefanovića Karadžića.

Serbi stanujejo dan današnji: v današnji Srbiji, t. j. med Drino, Timokom, Donavo, Balkanom, ki mu Serbi stara planina, Turci pa Kodša Balkan pravijo, v Metohii, ki od Kosovega polja unstran starih planin seže. Tukaj je Prizren, slavni grad Serbskega Cara Dušana, Ipek ali Petj, sedež Patriarhov, i slavni manastir (kloster) Dečan. Nadalje žive Serbi v Bosnii, Hercegovini, v Zeti, (na reki enacega imena) v Černigori, v Banatu, v Bački, Sremu, na desnemu bregu Donave od Siseka do st. Andreja, v Slavonii, v Turski Horvatii, v avstrijski Horvatii, zadnjič na vsem jadranskem primorju od Tersta do Kotarov. Dokle v Albanii i Macedonji Serbi sežejo ni popolnem znano; toliko se ve da je tudi tukaj dosti Serbov.

Število Serbov v vsih tih zemljah prebivajočih, preseže berž ko ne 5 milijonov. Vsi govorijo jeden jezik, pa verujejo tri vere.

Kake 3 milijone jih je gerske cerkve. En milijon letih živi v današnji Serbski i v Metohii, en milijon v Bosnii v Černigori, v Hercegovini i na Zeti, en milijon v avstrijskih derzavah.

Kaki dve tretjini unih dveh milijonov je Turkov, (v Bosnii, v Hercegovini, na Zeti itd.), ena tretjina jih je rimsko-katolske cerkve (v Bosnii, v Hercegovini, kantonu Antivari i na Avstrijskem.)

Serbe se imenujo sami sebe le 3 miljoni gerske cerkve. Una dva milijona, ki sta i turske i katolske vere se tako ne imenujeta. Častitelji Korana mislijo da so pravi, od nekda Turki, se imenujejo „Turke“, desiravno med njimi komaj stoteri turški zna. Rimski katoliki se imenujejo po tistih krajih v katerih prebivajo; postavim Slovaci, Bosnjaci, Dalmatinci, Dubrovčani itd. tudi Ilirce se imenujejo. Drugači imenujejo spoznavavci ene vere, spoznavavce druge vere. Gregi pravijo katoljčanom v Bački, Bunjevci, v Sremu, Slavonii i v Horvatii, Šokci, v Bosnii i v okrajni Dubrovnika (Ragusa) Latini, Latinci (veliko junakov v Serbskih pesmah se imenuje Latince. Menim da to toliko pomeni kakor Katoljčan.)

Ime Bunjevci se mi zdi da pride od reke Bunje v Hercegovini. Od tod namreč so bili prišli prvi Katoliki v Bačko. Ime Šokci pride menda od laške besede sciocco, i je toraj naj berže šaljivo ime. Sami sebe imenujo „Šokac“ i „Šokica“ „Bunjevci“ i „Bunjevka“. Katoliki nasproti i tudi Mahomedani sploh pravijo Gregom „Vlasi“ v krajini Spalatre i Senja Rkači ali Hrkači!

V prijaznem pogovoru zovejo Gregi Katoljčane „Krščani“ i Katoljčani Grege „Hriščani“.

Ni skoraj enacega zgleda pri nobenem ljudstvu, kar narodski iz vere rojeni razcep Serbov zadene. Čudno je da katoljski Serbi ravno kakor tudi gerski, imena: „Serb“ imeti nočejo. Magjari so katoljske i kalvinske cerkve, i vundar se vsi „Madjare“ imenujejo. Nemci, Katoljčani i Protestanti se imenujejo „Nemce“.

Albanezi so v ti primeri še imenitnejši i Serbom bližnji zgled kakor Magjari i Nemci. Akoravno so častitelji Izlama i Katolicizma, vmes je tudi nekoliko Gerkov, i vunder se imenujejo vsi „Arnaute“. Ako ravno med sabo v pripiru žive so vunder zoper vnanjega sovražnika zedinjeni kakor bratje. Mahomedanski Arnaut bi življenje kerščanskega Arnauta na desetih Mahomedanih, ki pa niso Arnauti, kervavo osvetil. Tudi arnautski Katoljčan bi deset Lahov ubil za enega mahomedanskega Arnauta.

Vzrok tega, v naročji enega naroda rojenega sovraštva, ki tudi na splošno ime naroda seže, bi se tegnul v sledečem iskati:

Dubrovčani (Raguzani) i gotovo tudi druga primorska mesta, ki so se samostojno vladala, se menila že v poprejšnjih časih, da je njih svoboda pred serbskimi Cari i pred Hercegovino v nevarnosti.

Davek i harač so jim plačevali i branbe pri vnanjih močeh zoper te mogočne sosedne iskali. Kogar se pa bojimo tega tudi čertimo. K temu je pristopila še pri vsih Serbih ukoreninjena misel, da je vsaka vojska zavoljo vere,

bilo je toraj natorno, da se je v cerkvenem razcepljenju že poprejšni čert le še bolj unel. Serbi ki so v osredju med Rimom i Carigradom živeli so se večidel bližnemu i priložnišcem Carigradu pridružili i pri gerski cerkvi ostali; vsi primorci pa so k Rimski cerkvi pristopili. Če se premisli, da so primorci, posebno Dubrovčani svoje mogočne sosedne čertili, ker so se jih bali, da so sebe zavoljo prijateljstva sosednjih Italijanov čez une znekako osabnostjo povzdigovali; da ob času cerkvenega razcepa vera v ljudstvu ni bila še tako ukoreninjena, kakor je zdaj, če se vse to premisli, se vidi da jim je bila cerkvena ločitev priložna prilika se od svojih narodskih bratov popolnoma odtergati, i da niso scasoma samo latinskih čerk poprijeli se, ampak da so tudi splošno ime naroda popustili.

Še lažej se leto pri Serbih turške vere d loči.

Arnauti, od Serbov veliko manje ljudstvo, so si v svojih hribih samosvojnost proti vnanjim močem i enakopravnost med sabo ohraniti znali. Niso imeli v svojem jeziku ne čerk ne knjig; kerščanstvo jim ni moglo v serce seči. Torej se niso mahomedanski Arnauti od kerščanskih nikdar i nikakor ločili. Obojim je od nekda več njih jezik, več njih narodnost mar bila kot vera; za vero se še dan današnji nihče dosti ne peča. Drugači se je v Bosnii godilo.

Serbi so imeli od nekda knjige. Lete i njih popi, menihi, mnoge cerkve i samostani so pri njih rodili i ohranili veliko pobožnišega duha, kakor pri Arnautih. Nar berž da so bili tudi pri njih ljudje višjih stopinj, ki so se od prostega ljudstva po marsikakih šegah ločili. Zgodovina nas že uči da so v Bosnii nar prvo naj imenitnejširodovine k turški veri prestopile, od katerih jih je veliko do danas svoje prve ime obdržalo, kakor: Kulići, Budaći, Ljubovići, Brankovići, Todorovići, Filipovići itd. Ako so se imenitnejši Serbi že popred od prostega ljudstva ločili, ko so ž njim še v eno cerkvo hodili, ž njim iz enega kelha pili, je toraj pravosledno, da so zdaj ko so se vere poprijeli, katera jih nile v svojem bitju, ampak tudi v jeziku i pisanju od vere preprostega ljudstva ločila, s vso močjo prizadajali se od svojega roda popolnem odtergati. Imena „Serbov“ še na svojih podložnih terpeti niso mogli i so jih „Vlahe“ imenovali.

Kakor so bili pobožni v kerščanski, ravno tako oistroverni so v turški veri. Ne najdel bi lahko med vsimi Turci pobožnejih od Bosnjakov.

Na ravno zdaj razloženo vižo se je menda tudi splošno ime pri katoljskih i mahomedanskih Serbih zgubilo. Zdaj je nasprotno sovraštvo skoraj že ob vso moč prišlo; i Gerci i Katoljčani spoznajo da so sinovi jedne majke.

Trudijo se nasprotno zadno iskrico bratovskega vrašta zamoriti ali saj pomanjšati. Katoljskim Serbom vunder se zmirom teško देने ime: „Serb“. Upati je da se bodo k enemu, splošnemu, izvirnemu imenu svojega naroda vernuli. Imena: Slovaci, Dalmatinci, Dubrovčani zaznamujejo kje kateri narod stane, pa ne kažejo narodnosti. Ime „Slavjan“ je vsim slavjanskim narodom splošno; ime „Hrvat“ je za Serbe malo prilično. To ime je bilo prvič tako imenovanim „Čakovcem“ prilasteno, ki so bili po mislih učnih mož ostanek Porphyrogenitovih Hrvatov, čegar jezik se od serbskega nemalo loči, pa mu je vunder podobnejši, kakor bodi si kateremu hoče slavjanskemu narečju. To ime je bilo tudi prilasteno Horvatom v Zagrebski, Vараzdinski i Kriski okolici, kar se je nekda „gorna Slavonija“ imenovalo, po bitvi pri Mohaču 1526 pak, ime Horvatie prejele. Čakovski jezik je prestop slovenskega k serbskemu. Kako bi se to ime z družimi Katoljčani v Banatu, v Bački, v Sirmii i Slavonii, v Hercegovini i v Bosnii ali Dubrovniku, spovzelo, ne vem. Ako bi hotli za vzrok tega imena i kjer so Staroslovenci že izgovarjali, uzeti, postavim lipo (namesto liepo), bi se ta vzrok, posebno pri Dubrovčanih, okrog Kanala, Perata in Dobrote lahko prekucnul i zraven tudi pri vsih tistih kateri tega razločka v govorjenju nemajo. Pa naj bo, da vsi tisti kateri lipo namesto liepo govorijo, niso „Serbi“, kako bomo pa shajali, ako terdi-

mo da so Čakovci *) (ki tudi lipo izgovarjajo) dalje Kajkavci **) (ki liepo govorijo) i zadnjič tudi Štokavci ***) (ki liepo izrekajo) skupej vsi Horvatje imenovani? Še nevkretnjeji bi bilo ime „Ilirci.“ To ime je mervto, tamnega pomena, i po spričevanji vsih zgodovinarjev je gotovo, da nekdanji Ilirci niso bili Slovani.

(Dalje sledi.)

Pripovedka od Glasan-Boga

ali

Poskus narodne epopeje Slovincov.

Kralj Matjaž je zgubil očeta, mater in brata, ki so ga v mladosti vodili in ni nikogar imel, ki bi ga ljubil kot majka, mu svete dajal kot otec, mu stregel kot bratec. Zlahtni se zberejo tedej skupej, grede k Matjažu in ne odidejo, preden jim ne obljubi, si tovaršico zbrati, ki mu bo majko, otca in bratca namestila. Matjaž se poda potem na pot in si išče neveste v devetih kraljestvih in v devetih deželah in ne najde vender nikogar. To ga pripravi v nevoljo in sklenil je, si iz svojih lastin tovaršico zbrati. On gre tedej v domače kraje in pride do prijazne zelene trate. Na levi je stalo mogočno poslopje na desni pa je stala revna lesena bajtica. Na mostovzu poslopja sedi deklica, žarna kot poldano solnce, cveteča kot roža ljubezni. Lase ima zlate, razčesane, v polnih kodrih po belim tilniku raspušene. Matjaž osupne, obstoji in gleda zamaknen na čudež stvarjenja. Pa ko se proti bajtici ozre, vidi tudi ondaj na klopi deklico, ne žarno kot solnce, pa milo kot luno, ne cvetečo kot rožo ljubezni, pa ponižno in belo kot limbar na polju. Ni imela razčesanih las, pa imela je v rokah bukvice od slave Marije.

Na dvoje je zdaj pazljivost Matjaža, na dvoje njegovo serce razdeljeno. Že si zvoli rumenolaso Katrico, pa ko v modro oko Marice pogleda si zbere to in že bi jo bil nagovoril, ko bi mu ozir na Katrico ne bil volje premenil. Matjaž dvomi in tehta. Marica se mu bolj mila, Katrica bolj zala zazdeva. Zbere si zadnjič Katrico, jo nagovori, poprosi i prošnja je uslišana. Katrica postane tovaršica Matjaževa. Marica pa izdihne, ustane in jokaje v leseno bajto odide. — Matjažu se bliža star mnh in mu reče: Vsako delo in početje je brez blagoslova, kjer usmiljenja ni; bodi tedej dobrotljiv in skaži milost! Matjaž se ozre in vidi revno, bolno ženo z nagim detetam memo mostovza iti. Reče je poklicati, dobro obleči, zdraviti in z vsim preskerbeti. Deteta pa uzme k sebi za svojiga, ga oblači in redi po kraljevo in mu da ime Matiček in na stran nar umniši učenike in nar modriši svetovavce.

Leto je tega, kar se je Matjaž oženil. Na obletnico pokliče vse prijatle zlahtne in podpornike prestola in jim napravi gostarijo, s kakoršno je le kralj Salomon kraljico iz Sabe počastil. Veselje je splošno, ni je solze 15 dni široko in deleč, s kraljem se kraljestvo veseli. Pa plašno stopi v izbo poročnik z besedami: Turk se je naveličal moč beseda biti, mir je prelomljen, 20,000 sovražnikov je že čes mejo, 20,000 jih je unkraj meje in 200,000 obseda mejo. Gostarija neha, zlahtni primejo za orožje, Matjaž gre od doma na boriše. Deset tavižent junakov se mu ponudi, doma mu Katrico varovati, pa jezno jim odgovori: Ne gre nam žene braniti, ampak gre nam braniti meje, de Turk brez upore do žen ne priruši; le brate si sme Katrica doma obdržati. Tako je govoril Matjaž in vse se vzdigne in na boj hiti. Le brate si Katrica doma priderži. Bilo jih je devet in devetdeset in njih vsakteri je imel samo v levi pesti moč petih sovražnikov.

Matjaž pride na boriše in kakor tičar vrabce, oplasi on divje Turčine. 20,000 jih pobije, 20,000 mu jih uteče za goro. Pa ko seka na desno se oberne poglavna moč Turkov na levo in obleže grad Matjaževa Katrice. Bratje jo branijo, pa njih 99 pobije Turk z 99 taviženti. Grad je dobljen, Katrica uplenjena in na tursko zemljo v tursko sužnost nešena.

(Dalje sledi.)

*) Tako imenovani od besedice ča (kaj?).

**) Od besede kaj?

***) Od besedice šta, (kaj?)